

ЗАЩО СТАНАХ ЛЕКАР?

Никола Запрянов

За автора:

Завършва медицина в Пловдив през 1955 год. Научните му интереси са в областта на социалната медицина и историята на медицината. Автор е на над 300 научни публикации и доклади. В МУ Пловдив е избран за декан и заместник ректор. По негова инициатива се осъществяват първите приеми на студенти от специалност „Здравен и административен мениджмънт“ във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ (1994 г.), а в последствие и в ПУ „Паисий Хилендарски“ (1997 г.).

Организира първите национални конференции по народна медицина в гр. Сопот (1979 и 1981 г.) и XXVI Международен конгрес по история на медицината в Пловдив през 1978 г.

Автор е на идейния проект за разкриване на първия в социалистическите страни Дом за красота и мода през 1972 г. От студентските си години сътрудничи на различни вестници с литературни материали и карикатури. Участва в множество самостоятелни и колективни изложби с карикатури и живопис. Организира първата международна изложба на художници-медици в Пловдив през 1980 г. Почетен член на няколко чуждестранни научни организации.

Аз не знам вие как сте си избрали професия, но моята професионална ориентация започна и приключи с шамари.

Едва бях стигнал единадесети клас и класната започна да ни устройва срещи с разни знатни стругари, зидари и тем подобни, за да ни „избистри професионално“, както тя се изразяваше. А между моите съученици имаше такива лапни-шарани, че каквото им подадеш бяха готови да го лапнат. Нахвърлиха се още на първите предложени професии. Но мен нещо ме въздържаше, асортиментът ми се виждаше ограничен и неподходящ за моя ценз. Ето защо по време на тия професионално-ориентиращи срещи изваждах от джоба си парче огледало и чрез упорито триене се опитвах да променя посоката на алаброса си. Така неориентиран професионално щях да стигна до абитуриентския бал, но една случка промени нещата.

По това време майка ми беше болна. За едно кратко време всичките ни шкафчета се напълниха с лекарства. Щом пийнеш веднъж-дваж от едно лекарство и не се подобряваше, сменяше лекаря. Но един ден, не знам защо, тя взе едно празно шишенце от лекарство и отсече: „От това ми е дермана! Ще го пия, та ако ще да пукна!“ Нямащо. Баща ми като всеки добър съпруг мълчеше и изпълняваше. Намери набързо рецептата и ме изпрати с единствената в този момент банкнота от двеста лева до аптеката. Поръча ми да купя лекарството и нещо за вечеря.

Изскочих от къщи като тапа от шампанско. В аптеката ме посрещна възрастна жена с две блестящи стъкълца над остър нос и своевременно ме отблъсна. „Не може! Рецептата трябва да се завери от лекар.“ Грабнах рецептата и право в най-близкия частен лекарски кабинет. Лекарят току що бе останал сам. Отвори ми вратата и с ледена физиономия ме покани да вляза. Попадах за първи път

в лекарски кабинет. Лъхна ме неприятна миризма на лекарства. По стените на кабинета висяха картини, които ме ужасяваха със своето излъчване. От един буркан ме гледаше със стъклени очи змия, навита на спирала. На бюрото имаше поставен човешки череп в застинала усмивка, с дълбоки тъмни очни ямки, които привличаха властно погледа ми и го задържаха със своята тайнственост и пустота. По етажерките бяха наредени най-различни инструменти – скалпели и спринцовки, по които се плъзгаше светлинен блясък и им придаваше още по-студен и зъл вид. До всичко сякаш се докосваше самата смърт. Почувствах страх и същевременно нещо неприятно, тежко, чуждо. След малка пауза, обясних накратко защо бях дошъл и подадох рецептата. Той я пое, попита ме нещо под носа си, аз пък в отговор измъкнах още по-тихо и се разбрахме. Той топна перото си в мастилницата и драсна върху рецептата.

„Това се таксува“ – каза вече по-ясно доктора.

Аз не предвиждах това, но измъкнах банкнотата от джоба си, разгърнах я внимателно за да забележи, че е двеста лева и му я подадох така, сякаш подавах ръката си за ваксинация. Той улови банкнотата със замах и притегляйки с другата си ръка чекмеджето, моментално я скри от погледа ми. Чекмеджето пълно с банкноти, така рязко се затвори, че аз подскочих като прескрипан.

Бях виждал човек ударен от гръм: правят му изкуствено дишане, мачкат го, плискат го с вода и два-три часа близките му живеят с надеждата, че ще го спасят, че ще остане пак между тях. А тя, нашата скъпа и единствена банкнота, изчезна безвъзвратно за миг. Очаквах да се бръкне в джоба за ресто. Това не стана. Исках да му кажа нещо, но нямах думи. В главата ми сякаш се изду някакъв мехур – чувствах вътрешно напрежение, но никаква мисъл не ми идваше. Прибрахме се

вкъщи – аз и заверената рецепта. Без лекарство и без нещо за вечеря.

Баща ми, като всеки мъж, дадеше ли последните си пари, ставаше кисел. Още от вратата ме посрещна със забележката: „Какво си се облешил, като одран козел?” Бях готов на всякакви обиди, ако това можеше да помогне. И сега ми е обидно да си спомня с какво чувство разказах за случилото се. Баща ми взе рецептата и с треперещи ръце застана прав под електрическата крушка, а тя, от икономична гледна точка, едва мигаше със своите 15 свеци. Баща ми гледаше вторачено рецептата и мърмореше: „Двеста лева за една драскулка! Цял ден да работя като вол!... За нищо и никаква драскулка!” – и цъкаше като стар будилник.

В този момент се завърна братчето ми от училище. В бележника му имаше една прясно изгърбена тройка. Друг път това не правеше впечатление на баща ми, но сега той взе друг курс. Братчето ми получи няколко удара по носа със заверената рецепта, но и това не успокои баща ми напълно. След малко той спря вниманието си върху мен – абитуриента с алаброс. „Я ми кажи ти, магаре, какво ще правиш като завършиш?” (Баща ми не пишеше басни, но като баснописец много често ни сравняваше с животни). Отговорих му съвсем меко и спокойно, че още не съм мислил, като преценявах, че не подлежа вече на физическо възпитание.

„Не си мислил, а? А кой ще мисли за теб? Я шар тикваджията ли?” – почти едновременно чух и с двете си уши плесници. След кратка пауза отсече: „Ще станеш доктор!” – повтаряше баща ми и подчерта думите си с още 2–3. „Двеста лева за една драскулка!” – крещеше и размахваше пред носа ми заверената рецепта. А аз като чуех само „доктор”, косата ми настръхваше. Опънах се в началото, но при следващите плесници дадох „доброволно” съгласието си.

После отидохме да спим не вечеряли. Само баща ми остана да стои сред стаята разкрячен, впил поглед в тази нищо и никаква драскулка.

Това бяха последните плесници, които оформиха моето професионално ориентиране. Те имат обаче историческо значение за мен, защото определиха посоката на живота ми.

На другия ден се събудих и заживях с мисълта да стана доктор. И както виждате станах.

ПРЕМИЕРА

Между нас казано, който не е бил селски лекар, той нищо не знае.

Една каручка с две дребни кончета подскачаше по заледения път и ме приближаваше сякаш към бездна. През този студен зимен ден аз и моята

студентска кушетка пътувахме в непозната селска посока. Със себе си, освен малко общи медицински приказки, носех чанта с нов тубус, три игли и един рецептурен наръчник. В подкорията и надкорията ми се мяркаха страшни картини: маточни руптури, форцепси, фрактури и апоплексии – сцени, в които бях главно действащо и потърпевшо лице. По едно време се сетих да питам каручаря, как са хората със здравето, а той ме успокоява: „Не мрат бе, докторче. Га че, кога ги гледаш с внимание, повече ги газии умирачка. А инак, всеки се стиска здраво и не ще да пука.”

Най-после ни жив, ни умрял стигнах по тъмно в селото. Посрещането и настаняването мина скромно и акуратно и тъкмо се канех да изпъвам мощите си в кушетката, на вратата се почука заплашително. Не бях свикнал още с тези сигнали, но нещо ме охлади. Поглеждам най-напред към наръчника, но иди чети като не знаеш за какъв болен ще те извикат! А то, дявол да го вземе – хиляди болести. Шест години четеш – изпит, четеш – изпит, а всеки изпит изтрива предишните знания като с гума. За мен идваха. Няма накъде да се мърда. Бях много изморен и премръзнал, спеше ми се, не щеше ми се, ама как? На вратата застана едър мъжага с кожен калпак и големи мустаци.

– Докторче, трябва да дойдеш вкъщи, че имаме тежко болна – каза мустакатият и ме измери оценително. – Цял ден – казва – те чакаме...

– Готово – казах и грабнах чантата моментално.

Поглеждам на излизане справочника, но кажи как да го взема? Представи си някой легнал да мре, а аз като поп над главата му – чета ли, чета. Не, не върви. Ще стана за смях официално. Вървя и си мисля: дано болната си има дни, дано не остане да разчита на моите медицински интервенции, защото тежко ни и на двамата.

– Нашата къща досега доктор не знае – говори мустакатият.

„И сега ще мине без доктор” – мислех си аз.

Изведнъж се озовах в една широка стая, в която мъждукаше стеснително газена лампа. Постепенно изпъкнаха очертанията на едно легло и осем прави фигури, които преброих при ръкуването. На леглото беше затрупана с одеяла и кожуси, като подквасено мляко, болната бабка. За да си вдъхна малко кураж, започнах нещо да говоря (подходих към себе си един вид павловски). Бързо се установи двустранен контакт. От всичкото, което изговорихме, стана ясно, че от мен се иска да направя само една инжекция, предписана от градски лекар. Слушалките, които бях окачил най-авторитетно на врата си, почти незабелязано скрих в джоба си. Какво по-лесно от това да направиш инжекция по чуждо предписание! Та аз вече бях правил една подкожна инжекция по време на

стаж. Извадих от чантата новия тубус и поисках с плътен глас ампулите. След доста ровене из една лозарска кошница, пълна с лекарства, дъщерята ми подаде едно малко сиво пликче. Отворих смело пликчето и изваждам ампулка с тъмна течност. Прочитам надписа, но за първи път чувам таква лекарство. Ами сега, как да го сложа? Преглъщам като задавен. Оглеждам се безпомощно, но не е изпит – няма ни кой да ти подсказе, ни да те подсети. Даже не се предвижда време за мислене. За да правя нещо и печеля време, отивам при газената лампа, уж на по-светло. Една от жените изтича да ми свети в очите, та чак веждите ми подпържва. Чета, но пак нищо. Разглеждам пликчето от всички страни, а то, сиво пликче, какво може да ми каже? Няма нито буква написана. Да проявя решителност и да я сложа някакси, но ако стане нещо, ако хвърли топа? Сега си мисля – добре че не беше някой спешен случай, каквито съм ги виждал по-късно: тича целият род наоколо ми, реват с пълно гърло жените и ме дърпат по-скоро да спасявам Ами ако беше такъв случай? Отиде. Щях да пусна и аз с тях един глас и толкова. Цялото село да се събере, нямаше да може да ме утеши. Но обстановката сега е друга – само едно боцкване се иска. Изведнъж нещо ми просветна в главата. Грабнах чантата и започнах нервно да ровя из нея. Брей, извиквам, забравил съм си ножчето за ампулите. Без палто изкочих навън. Не усетих как се озовах в стаята си, сграбих справочника и забих нос в него. След малко тичам на директна скорост обратно. Спасих се. Спасих престижа и на учителите си, пък ако щете и на цялото лекарско съсловие. Щом извадих спринцовката от тубуса, всички живи същества в стаята се изпокриха. И това беше ново за мен и медицинската наука. Натъркаляха се на рогозката като тикви и покриха главите си с една дебела шарена черга.

– Не мога да гледам как се бахтят инжекции – казва мустакатият. И изду най-много чергата. Бабата и тя заби глава във възглавницата, като камилска птица, а остави откритите си задни части за медицински интервенции. Никой не ме наблюдаваше в този момент, но пръстите ми се преплитаха

един в друг като чужди. Не мога да вкарам иглата в ампулата. Изпуснах последователно двете игли – но нищо. Слушам ония под чергата; сумтят – ще се задушат, но няма как – науката иска жертви:

– Сега, бабке, дръж се здраво! Ще те мушна с иглата – предупреждавам психопрофилактично болната, както са ме учили професорите в университета.

Вместо успокоение – леле какво стана – краката на бабката заподскачаха на ръченица.

С треперещи ръце насочих спринцовката. Когато погледнах, иглата беше забита.

– Започнах да натискам буталото. Натискам, натискам, а то не мърда. Като че ли часове минаха! Най-после буталото измина своя път.

– Готово – извиках с прегракнал глас – и дадох отбой на всички.

С един замах измъкнах иглата, но в същия миг нещо ме плисна по лицето. Лекарството беше минало над буталото. Ужас! На болната остана само убождането.

Всички излязоха под чергата с изпотени и зачервени лица, а излъчването им подсказваше че току-що беше извършен от мен някакъв свещен магичен ритуал.

Аз също бях изпотен, но вие се досещате от какво.

Хорицата нищо не разбраха и ме изпратиха с благословии чак до улицата. През тази първа нощ като лекар очи не затворих. Имаше за какво да мисля. На сутринта ме стресна остро чуване на вратата. Пак същия мустакат селянин. Изплаших се. Какво ли се е случило?

– Прощавай, докторче, за главоболието. Мама ти праща малко мляко от кравата. Абе ти, като че ли с ръка из един път и взема болестта! Млад си, ама га че голяма научност имаш!

Всичко ми дойде така ненадейно, че езика ми само се надигна и залепи за небцето. Исках нещо да му кажа, но и досега не мога да се сетя какво.